

ภาวะของโรคสัตว์ติดคนบางชนิดในประเทศไทย

โดย

เชื้อ ว่องส่งสาร

โรคสัตว์ติดคนหลายชนิดมีระบาดอยู่ในประเทศทั้งในคน และสัตว์ การที่จะป้องกัน และกำจัดโรคจากคน หรือจากสัตว์แต่เพียงด้านเดียวนั้นย่อมไม่ทำให้โรคสงบลงได้ โรคเหล่านี้ทำลายทั้งกำลังบุคคล กำลังของสัตว์ ตลอดจนอาหารที่ได้จากสัตว์ ทำให้เนื้อเป็นอาหารที่ไม่เหมาะแก่การบริโภค

โรคสัตว์ติดคนที่มีความสำคัญอยู่ขณะนี้คือ

— โรค布鲁เซลโลซิส

— วัณโรค

— โรคเลปโตสไปโรซิส

สำหรับภาวะของโรคเหล่านี้ในประเทศไทยนี้มีรายงานอยู่บ้างเฉพาะท้องถิ่น และเป็นครั้งคราวทำให้พิจารณาข้อมูลภาวะของโรคไม่ได้ กองวิชาการ กรมปศุสัตว์ จึงได้ดำเนินการสำรวจหาภาวะของโรคอย่างจริงจัง โดยทำการสำรวจเกือบทุกจังหวัดทั่วประเทศ เริ่มดำเนินการแต่ปี 2502 จนถึง พ.ศ. 2512

วิธีดำเนินการ ได้ส่งเจ้าหน้าที่ออกสำรวจในท้องที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก่อน เพราะมีจำนวนสัตว์มากกว่าภาคอื่น แล้วทำการสำรวจภาคเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้ตามลำดับ การสำรวจได้ใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง (Random sampling) โดยทำการเลือกท้องที่ 4 ตำบล ในจังหวัดโดยถือจำนวนสัตว์มากเป็นเกณฑ์ กำหนดจำนวนสัตว์ไว้ว่าจะต้องทำการสำรวจไม่น้อยกว่า 1,000 ตัว

สัตว์ที่ทำการสำรวจคือ โค กระบือ และสุกร

การตรวจ ทำการเจาะโลหิต สำหรับโค และกระบือ เจาะโลหิตจากเส้นโลหิต
ที่คอ กระบือ เจาะจากเส้นโลหิตดำ Posterior vena cava เมื่อได้โลหิตแล้วแยกเอาซีรัม
ออก สำหรับโรคเลปโตสไปโรซิสนี้ ทำการทดสอบกับ Antigen ต่อไป สำหรับโรค布鲁เซล
โรซิสใช้เลือดผสมกับ Antigen ซึ่งกรมปศุสัตว์ผลิตขึ้นใช้เองตามมาตรฐานของสหรัฐ (Whole
blood test) ส่วนวัณโรคคนใช้ทูเบอควินฉีดเข้าโคนหางแล้วดูอาการบวมที่บริเวณที่ฉีด
แอนคิเบนที่ไข่

- ก. ทูเบอควิน ผลิตภัณฑ์ของ Fort Dodge สหรัฐ และจาก Central laboratory
ประเทศอังกฤษ
- ข. Brucella antigen ผลิตโดยกรมปศุสัตว์
- ค. Leptospira antigen ส่งจากสหรัฐอเมริกา และใช้ Live culture ผลิตที่
กรมปศุสัตว์

ผลของการสำรวจ

โรคบรูเซลโลซิส

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์ที่เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
พิษณุโลก	1002	2154	227	37	5	0	3.5	0.2	0
เชียงใหม่	1264	1261	78	82	20	0	6.4	1.6	0
สุโขทัย	2011	1350	39	111	47	0	5.51	3.7	0
ตาก	163	805	—	38	41	—	23.3	5.0	0
น่าน	823	1368	60	8	58	0	0.97	7.2	0
แพร่	469	3212	69	21	20	0	4.47	0.59	0
ลำปาง	621	1072	31	45	96	0	7.24	2.9	0
ลำพูน	1495	1158	35	26	17	0	1.73	1.5	0
เพชรบูรณ์	1336	2293	135	44	6	2	3.29	0.32	
นครสวรรค์	309	2049	374	0	25	12	0	1.2	
อุทัยธานี	123	1387	0	2	12	0	1.2	0.6	0
นครราชสีมา	248	506	205	2	3	—	0.80	0.59	—
อุดรธานี	241	1281	124	4	1	5	1.66	0.08	4.13
อุบลราชธานี	232	457	15	1	1	0	0.43	0.22	0
ขอนแก่น	364	1034	—	—	2	—	—	0.19	—
กาฬสินธุ์	303	704	—	3	2	—	0.99	0.71	—
มหาสารคาม	400	715	58	1	2	1	0.25	0.28	1.73
ร้อยเอ็ด	437	874		2	2		0.46	0.23	
นครพนม	995	2138	11	18	17	0	1.42	0.79	0

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์ที่เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
ฉะเชิงเทรา	623	1836	165	3	3	0	0.32	0.16	0
ชลบุรี	713	1887	88	13	13	0	1.82	0.74	0
ฉะเชิงเทรา	410	2180	53	9	31	0	2.2	0.54	0
ฉะเชิงเทรา	1075	1621	31	5	3	1	0.47	0.18	3.22
ฉะเชิงเทรา	157	1672	146	1	5	1	0.63	0.13	0.9
ฉะเชิงเทรา	533	3083	9	1	12	0	0.02	0.14	0
ฉะเชิงเทรา	535	2050	—	6	12	—	1.1	0.16	—
ฉะเชิงเทรา	169	3484	31	0	18	4	0	0.16	12.9
ฉะเชิงเทรา	104	3988	—	2	12	—	1.8	0.14	—
ฉะเชิงเทรา	96	2304	—	0	7	—	0	0.13	—
ฉะเชิงเทรา	830	853	—	4	2	—	0.5	0.2	—
ฉะเชิงเทรา	1234	675	447	4	2	1	0.3	0.29	0.2
ฉะเชิงเทรา	1546	432	276	5	1	0	0.3	0.2	0
ฉะเชิงเทรา	1604	812	238	5	2	2	0.3	0.6	0.8
ฉะเชิงเทรา	835	407	201	2	2	0	0.2	0.48	0
ฉะเชิงเทรา	817	532	227	2	2	1	0.24	0.37	0.4
ฉะเชิงเทรา	322	167	52	1	0	1	0.3	0	1.8
ฉะเชิงเทรา	217	56	48	1	1	0	0.4	1.8	0
ฉะเชิงเทรา	752	638	128	2	2	0	0.6	0.3	0
ฉะเชิงเทรา	327	642	107	1	1	0	0.3	0.16	0
ฉะเชิงเทรา	127	248	12	2	1	1	1.6	0.4	9

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์ที่เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
ชัยนาท	446	1027	115	2	4	0	0.43	0.3	0
อ่างทอง	425	997	121	3	3	1	0.7	0.3	0.8
สิงห์บุรี	440	928	130	3	3	0	0.7	0.3	0
ปทุมธานี	460	824	146	5	4	2	0.9	0.5	1.4

วัณโรค

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
พิษณุโลก	1012	1838	—	1	10	—	0.09	0.5	—
เชียงใหม่	687	848	400	5	0	2	0.7	0	0.5
สุโขทัย	1148	405	—	1	4	—	0.08	0.47	—
ตาก	163	805	—	0	0	—	0	0	—
น่าน	724	1028	—	8	0	—	1.08	0	—
แพร่	423	2484	—	0	3	—	0	0.37	—
ลำปาง	425	729	—	1	9	—	0.20	0.87	—
อำนาจ	618	301	—	12	1	—	2.1	0.04	—
เพชรบูรณ์	682	1067	—	0	3	—	0	0.41	—
นครสวรรค์	322	1019	—	5	0	—	1.50	—	—
อุทัยธานี	101	—	—	0	—	—	0	—	—
นครราชสีมา	315	650	150	10	2	2	3.1	0.3	1.3
อุดรธานี	300	1250	200	2	5	1	0.6	0.4	2
อุบลราชธานี	630	1120	120	3	4	1	0.4	0.3	0.8
ขอนแก่น	752	1027	235	2	3	1	0.2	0.3	0.2
กาฬสินธุ์	143	367	95	4	1	0	0.7	0.27	0
มหาสารคาม	258	283	112	1	2	0	0.4	0.28	0
ร้อยเอ็ด	438	507	68	2	3	0	0.4	0.23	0
นครพนม	320	354	22	1	1	1	0.3	0.28	4.2
สกลนคร	236	542	35	0	1	0	0	0.2	0
เลย	8	575	27	0	1	0	0	0.2	0
หนองคาย	183	664	32	5	7	0	2.7	1.05	0

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์ที่เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
ชัยภูมิ	163	702	68	1	1	1	0.6	0.1	1.5
อยุธยา	157	1672	146	0	—	0	0	—	0
ปราจีนบุรี	533	213	9	1	2	0	0.2	0.9	0
สระบุรี	535	413	—	6	0	—	1.1	0	—
นครนายก	169	215	31	0	1	0	0	0.4	0
ฉะเชิงเทรา	104	186	—	0	2	—	0	1.08	—
จันทบุรี	96	97	—	1	0	—	1.04	0	—
ชลบุรี	830	853	—	8	0	—	0.9	0	—
นครปฐม	1234	675	447	2	0	15	0.18	0	3.3
ราชบุรี	1546	432	276	2	0	12	0.13	0	4.4
เพชรบุรี	1604	312	238	3	0	4	0.2	0	1.7
กาญจนบุรี	835	407	201	1	1	0	0.1	0.2	0
สุพรรณบุรี	817	532	227	1	1	1	0.1	0.2	0.4
ประจวบคีรีขันธ์	322	167	52	0	0	0	0	0	0
ระนอง	217	56	48	1	0	0	0	0	0
สงขลา	752	638	128	2	0	0	0	0	0
นครศรีธรรมราช	327	642	107	0	0	0	0	0	0
ปัตตานี	127	248	12	0	0	0	0	0	0
ชัยนาท	132	1247	102	1	—	2	0.7	—	1
สิงห์บุรี	130	1355	286	0	—	3	0	—	1.05
อ่างทอง	97	1478	247	0	—	3	0	—	0
ปทุมธานี	85	1046	156	0	—	0	0	—	0

โรคเลปโตสไปโรซิส

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์ที่เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
พิษณุโลก	1012	1838	227	—	10	0	0	0.5	0
เชียงใหม่	1349	—	179	1	—	0	0.07	—	0
เชียงใหม่	1264	848	78	4	0	0	0.3	0	0
สุโขทัย	2011	405	—	—	4	—	0	0.9	—
สุพรรณ	163	805	—	—	0	—	0	0	—
สุราษฎร์	364	1028	60	60	3	0	16.76	0.4	0
สุพรรณ	92	2484	88	21	9	0	22.82	0.9	0
สุราษฎร์	140	729	227	24	1	11	17.14	0.4	0.5
สุพรรณ	229	301	189	47	3	8	6.06	0.9	0.4
นครราชสีมา	181	198	348	40	59	2	22.1	29.4	0.6
สุพรรณ	122	148	421	0	6	6	0	4	1.4
สุพรรณ	117	82	482	21	26	3	17.9	31.9	0.7
สุพรรณ	262	172	415	4	35	1	1.5	20	0.2
สุพรรณ	215	43	189	7	7	1	3.1	16.2	0.5
มหาสารคาม	271	152	201	2	4	1	0.7	2.6	0.5
ร้อยเอ็ด	316	162	217	3	7	1	0.9	4.3	0.5
นครพนม	212	242	119	1	32	0	0.5	12.8	0
สุพรรณ	1075	1627	59	1	1	0	0.01	0.1	0
สุพรรณ	328	1836	47	1	1	0	0.3	0.08	0
สุพรรณ	713	1887	103	17	23	0	2.3	1.2	0
สุพรรณ	410	160	29	0	0	0	0	0	0
สุพรรณ	20	34	32	10	5	0	50	14.7	0

จังหวัด	จำนวนสัตว์ที่ตรวจ			จำนวนสัตว์ที่เป็นโรค			เปอร์เซ็นต์สัตว์เป็นโรค		
	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร	โค	กระบือ	สุกร
อุทัยธานี	17	130	95	9	85	1	52.9	65.4	1.1
นครสวรรค์	52	371	127	12	146	1	22.9	39.1	0.8
ปทุมธานี	121	270	149	15	64	1	12.3	23.8	0.7
สิงห์บุรี	68	71	213	14	25	1	35.3	35.2	0.8
อยุธยา	125	127	438	12	5	15	9.6	3.9	2.7
ปราจีนบุรี	214	214	217	17	12	8	7.4	5.6	3.6
สระบุรี	225	235	432	15	24	11	6.6	5.5	5.5
นครนายก	216	196	234	17	7	5	7.9	3.6	2.1
ฉะเชิงเทรา	322	224	418	18	8	22	5.6	3.5	5.2
จันทบุรี	131	267	156	9	4	10	6.8	1.5	6.3
ชลบุรี	23	285	201	11	15	9	47.8	5.2	4.4
นครปฐม	911	314	645	269	10	34	29.5	3.1	5.2
ราชบุรี	1290	324	155	425	8	49	30.3	2.6	30.9
เพชรบุรี	6	316	112	0	12	15	0	3.7	13.3
กาญจนบุรี	632	250	222	8	2	5	1.2	0.8	2.2
สุพรรณบุรี	118	320	240	11	7	4	9.2	2.2	1.6
ประจวบคีรีขันธ์	215	121	102	9	8	2	4.2	6.6	1.9
ระนอง	62	58	65	1	2	5	1.9	3.2	9.1
สงขลา	120	102	42	4	3	6	3.3	3	14.2
นครศรีธรรมราช	112	118	58	2	3	1	2.7	2.5	1.8
ปัตตานี	58	130	12	1	1	0	1.8	0.7	0

สรุป จากการสำรวจในท้องที่ 44 จังหวัด ตามภาคต่างๆ ของประเทศ ปรากฏว่า วัณโรค
 ที่ปรากฏเป็นกับสัตว์ที่เลี้ยงอยู่โดยทั่วไปตามสภาพท้องถิ่นมีอัตราการเป็นโรคต่ำ ส่วนโรค
 เบบูโลซิส เลปโตสไปโรซีสค่อนข้างสูง กล่าวคือ

โรคเบบบูโลซิส	โคเป็นอย่างสูง 23.3%	กระบือเป็นอย่างสูง 1.8%	สุกรเป็นอย่างสูง 12.9%
วัณโรค	„ 8.1%	„ 1.05%	„ 4.2%
โรคเลปโตสไปโรซีส	„ 52.9%	„ 65.4%	„ 30.9%

The incidence of some zoonosis in animal of Thailand

C. WONGSONGSARN

The incidences of Brucellosis, Tuberculosis and Leptospirosis in cattle, buffalo and swine in 44 provinces of the country were carried out by the method of serum agglutination test for Brucellosis, Tuberculin intracaudal test for Tuberculosis and agglutination lysis test with 18 sero types for Leptospirosis with the following results.

Brucellosis	infected cattle maximum 23.3%	infected buffalo maximum 1.8%	infected swine maximum 12.9%
Tuberculosis	3.1%	1.05%	4.2%
Leptospirosis	52.9%	65.4%	30.9%